Komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

U 28/2021 vp
Valtioneuvoston jatkokirjelmä 8.9.2023

Sivistysvaliokunta
19.9.2023
Ismo Huhtanen

medialiitto

Tarvitsemme luotettavaa mediaa enemmän kuin koskaan

Kotimaisen vapaan median puolustaminen ja tiedotusvälineiden toimintaedellytysten varmistaminen on entistäkin tärkeämpää.

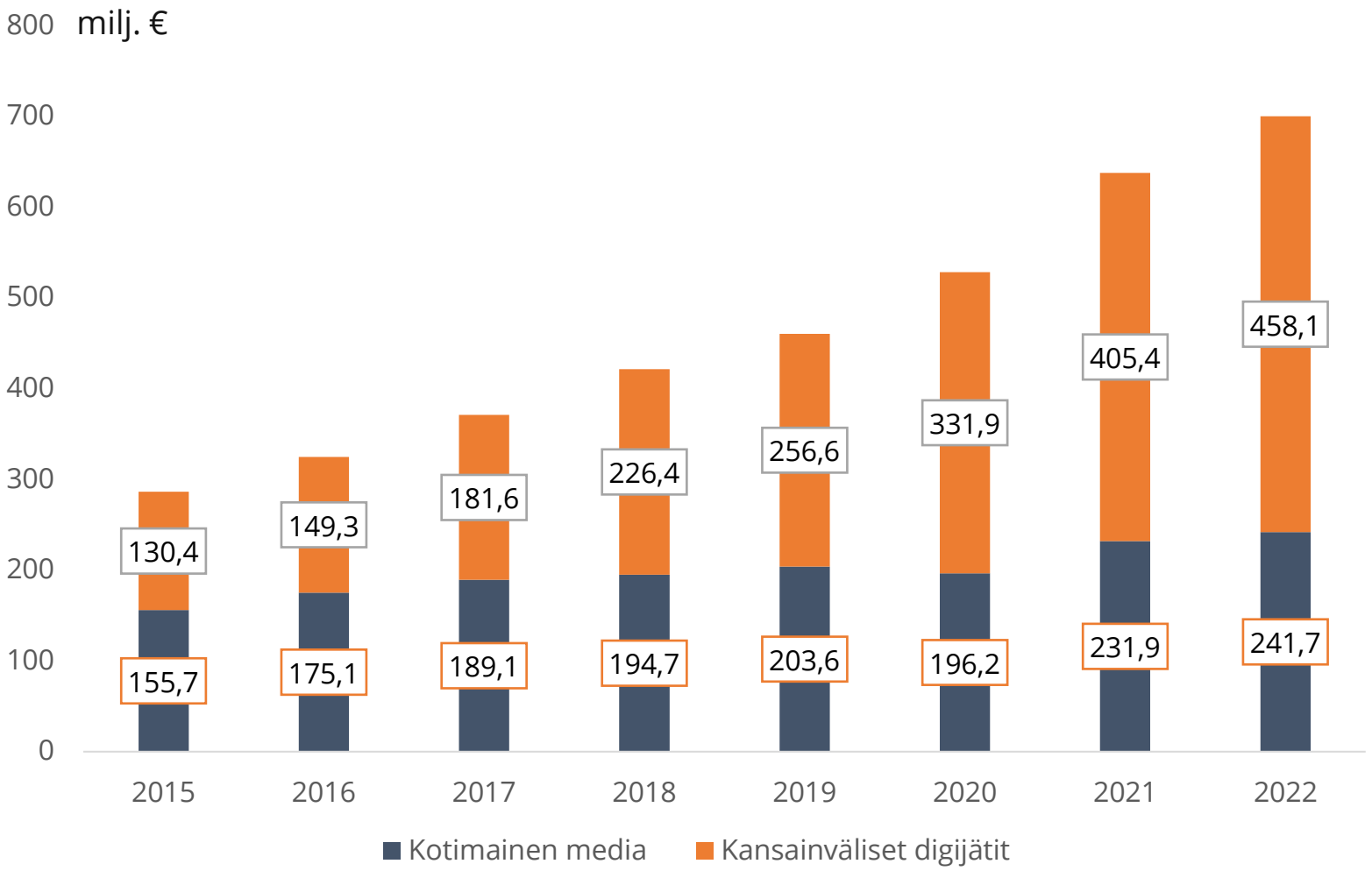
Elinvoimainen media turvaa ja edistää

- demokratiaa
- sananvapautta
- sivistystä, kulttuuria ja osaamista
- henkistä huoltovarmuutta

medialiitto

Digitaalisen mainonnan eurot menevät suurille teknologiayhtiöille

Kansainväliset suuret teknologiayhtiöt (Google & Meta) haukkasivat **65,5 %** verkkomainontaan käytetyistä mainospanostuksista vuonna **2022**. Markkinaosuus kasvoi edelleen edeltävästä vuodesta.

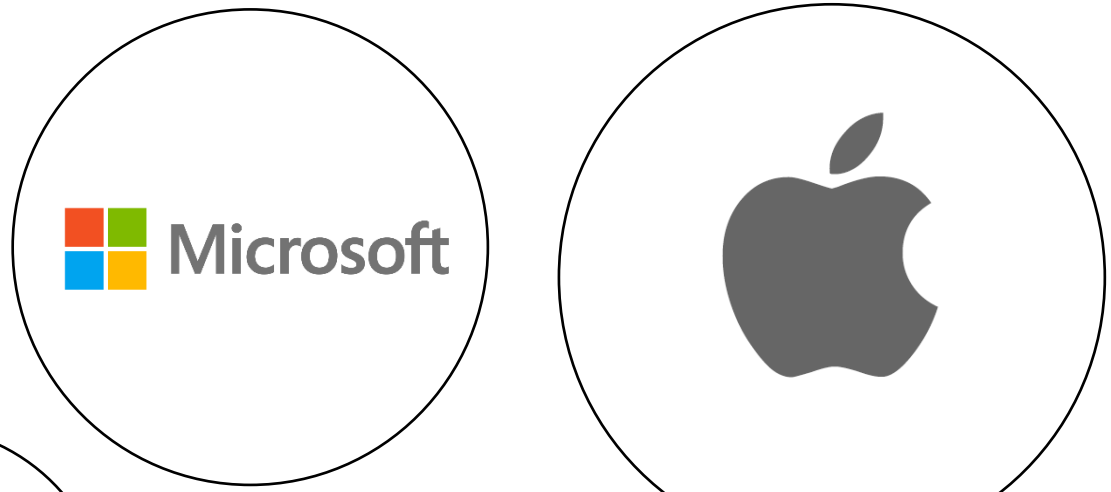
Lähde: IAB Finland, Kantar, Medialiitto

medialiitto

Todellisuus, jossa tekoälysäädöstä EU:ssa neuvotellaan, on muuttunut sen jälkeen, kun Euroopan komissio vuonna 2021 antoi ehdotuksen tekoälyasetukseksi

- Alle vuosi sitten julkistetut niin sanotut **geneeriset tekoälypalvelut** kuten Microsoftin ChatGPT ja Googlen Bart ovat **merkittävällä tavalla muuttaneet** media-alan ja muiden luovien alojen keskeistä toimintaympäristöä, **internetiä**.
- Media-alan, kuten esimerkiksi **riippumattoman lehdistön**, rooli on keskeinen **luotettavan ammattimaisen tiedon välittämisessä kansalaisille**.
- Elinvoimainen lehdistö on olennainen tekijä **vapaan**, **avoimen demokraattisen yhteiskunnan olemassaolon turvaamisessa**.
- Medialiiton huolena on, että **tiedonvälityksen ja luotettavan journalistisen tiedon vastaanottamisen vapaus** heikkenee Euroopassa ja Suomessa, mikäli tekoälysäädöksessä ei kiinnitetä asianmukaisesti huomiota siihen, mitä tekijänoikeuden suojaamaa aineistoa on käytetty tekoälyn kouluttamiseen.

Globaaleilla teknologiajäteillä markkinaylivalta

1897 mrd. €

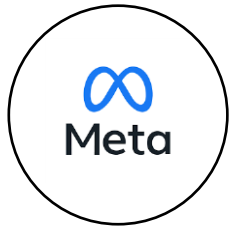
2 367 mrd. €

1 234 mrd. €

986 mrd. €

494 mrd. €

133 mrd. €

****81,3 mrd. €**

Yritysten markkina-arvot 24.4.2023
**Suomen valtion talousarvio 2023

- Suomalaiset pörssilistatut mediayritykset*: **2,3 mrd. €**
- elisa 8,9 mrd. €
- Telia 9,3 mrd. €

medialiitto

Lähde: Yahoo Finance, *Alma Media, Sanoma, PunaMusta Media, Ilkka, Keskisuomalainen.

Suomen tulisi tukea parlamentin ehdottamaa läpinäkyvyysvelvoitetta

- Eduskunnan tulisi täsmentää Suomen jatkokantaa niin, että Suomi kannattaa Euroopan parlamentin vahvistamaa kantaa, jonka mukaisesti tekoälyasetukseen tulisi säätää **tekoälyä hyödyntäville teknologiayhtiöille yksiselitteinen velvoite avoimesti kertoa, mitä tekijänoikeuden suojaamaa aineistoa on käytetty tekoälyn kouluttamiseen**.
- Parlamentin kanta parantaisi olennaisella tavalla **näkyvyyttä siihen, mitä verkkoaineistoja teknologiayhtiöt hyödyntävät tekoälyn kouluttamisessa**.
- Läpinäkyvyysvelvoite vaikuttaisi **myönteisesti myös demokratian ja kansalaisten sananvapauden kehitykseen** tulevaisuuden **Euroopassa.**

- U-jatkokirjelmää tulisi muuttaa seuraavasti (muutos on alleviivattu, ~~yliviivattu~~ ja **vahvennettu**): *Euroopan parlamentin muutosehdotuksella perustamallien tarjoajille voitaisiin asettaa esimerkiksi velvollisuus julkaista tiivistelmä perustamallin kouluttamiseen käytetystä datasta, joka on suojattu tekijänoikeuksilla. Suomen mukaan kyseisen velvollisuuden suhdetta ja vaikutuksia voimassa olevaan tekijänoikeuksia koskevaan sääntelyyn tulisi arvioida tarkemmin huomioiden lähtökohta, että tekijänoikeuslainsäädäntö soveltuu tekoälyjärjestelmiin. Suomi pitää **kyseistä velvollisuutta** tärkeänä**. Lisäksi Suomi kiinnittää huomiota siihen**, että järjestelmien tarjoajien olisi mahdollista toteuttaa kyseinen velvoite käytännössä**, eikä velvoitteen täyttäminen olisi kohtuuttoman raskasta järjestelmien tarjoajille**.*

Tekoälysäädöksessä on otettava huomioon myös reilun kilpailun edistäminen mediakentällä huomioiden kansainvälisten teknologiayritysten asema

- Hallituksen hallitusohjelman mukaan Suomen hallitus **edistää tasapuolisia kilpailuedellytyksiä eurooppalaisten yritysten ja globaalisti toimivien digijättien välillä**.

- Keskeiset niin sanotun generatiivisen tekoälyn palveluita tarjoavat yritykset ovat **maailman suurimpia yrityksiä**. Velvoitteiden kohtuullisuutta ja kohtuuttomuutta tulisi **arvioida realistisesti myös tämän tosiasian** pohjalta.

- U-jatkokirjelmää tulisi muuttaa seuraavasti (muutos on alleviivattu, ~~yliviivattu~~ ja **vahvennettu**): Tasapuolisiin kilpailuedellytyksiin liittyvää U-jatkokirjelmän sivun 3 kirjausta tulisi muuttaa seuraavasti (muutos on alleviivattu, ~~yliviivattu~~ ja **vahvennettu**): *Suomi **kiinnittää huomiota** ~~suhtautuu lähtökohtaisesti varauksellisesti~~ siihen, että tekoälyasetuksessa asetettaisiin kapea-alaista sääntelyä yksipuolisesti asetettujen sopimusehtojen kohtuuttomuudesta Euroopan parlamentin ehdotuksen mukaisesti. Ehdotetun sääntelyn kohdentuminen on epäselvää, ja sitä olisi syytä neuvottelujen kuluessa selkeyttää. Ehdotettua sääntelyä tulisi myös arvioida sopimusvapauden toteutumisen, **eurooppalaisten ja globaalisti toimivien yritysten tasapuolisten kilpailuedellytystenyritysten välisen kilpailun** ja markkinoiden toimivuuden näkökulmasta.*

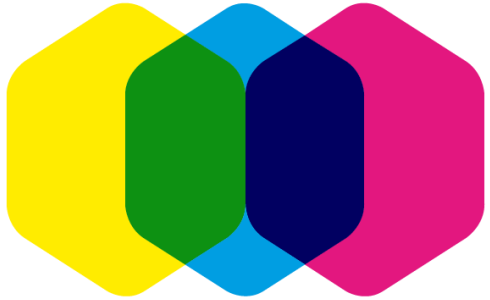
Tekoälysäädöksen kolmikantaneuvotteluihin on tarjolla ratkaisuja Suomen neuvottelijoille

- Tarvittaessa **parlamentin kannan kirjausta "riittävän yksityiskohtaisesta tiivistelmästä"** voidaan **tarkentaa ja selventää** tekoälyasetuksen jatkovalmistelussa.

- Mikäli teknologiayhtiöt eivät pysty tunnistamaan kaikkea tekijänoikeuden suojaamaa aineistoa, ne voisivat **vähintään ilmoittaa kaikki käyttämänsä lähdeaineistot**. Teknologiayritykset voisivat tuottaa verkkoon saataville esimerkiksi **hakutoiminnon sisältävän tietokannan**, johon on listattu käytetyn lähdeaineiston verkko-osoitteet.
- Läpinäkyvyysvaatimus voitaisiin tarvittaessa rajata **digimarkkinasäädöksen periaatteiden** tapaan koskemaan **vain suuria teknologiayrityksiä**, jotka tarjoavat tekoälypalveluita.
- Verkossa yleisölle tarjottavan lehti- ja muun tekijänoikeudella suojatun aineiston kopiointi ja käyttäminen **tekstin- ja tiedonlouhintaan kaupallisessa tarkoituksessa** esimerkiksi **tekoälyn kouluttamiseen** on **sallittua, ellei oikeudenhaltija ole pidättänyt oikeutta** itsellään**.**
    - Tekoälysäädöksen artiklaan 28 b lisättävä läpinäkyvyysvaatimus varmistaisi **oikeuden pidättämisen toteutumisen myös käytännössä** erityisesti suhteessa suuriin teknologiayrityksiin.
    - Läpinäkyvyysvaatimus **tukisi** media-alan ja muiden luovien alojen tekijänoikeuden oikeudenhaltijoiden oikeuden pidättämiseen perustuvaa **neuvotteluasemaa** teknologiayhtiöiden suuntaan.
    - Verkkolehtien sisällön käyttäminen tekoälyn kouluttamiseen voidaan Suomessa järjestää joko **suoraan** lehtikustantajan kanssa **sopimalla** tai **myös kollektiivisesti sopimalla** uudella tekijänoikeuslaissa 3.4.2023 voimaantulleella **sopimuslisenssillä** (TekL 25n §).

Sääntely on luottamuksen turva

- Läpinäkyvyysvelvoite ja avoimuus tukevat **eettistä ja tietoista tekoälyn kehittämistä**. Lisäksi se edustaa ajattelua, jossa oikeudenhaltijoiden **investointeja uuden sisällön luomiseen kunnioitetaan**.
- **Korkean sananvapauden ja vapaan, moniarvoisen yhteiskunnan taustalla on vahva** tekijänoikeuden ja muiden **aineettomien oikeuksien suoja sekä sopiminen**. Myös jatkossa on tärkeää sopia oikeuksista – siitä, mitä kustannettuja aineistoja käytetään ja miten – sekä korvauksista, jos sisältöjä käytetään tekoälyn kouluttamiseen.
- Läpinäkyvyyden ja avoimuuden lisäämisellä voidaan myös **lisätä luottamusta tekoälypalveluihin ja hälventää** tekoälyyn liittyviä **yhteiskunnallisia uhkakuvia**.
- Kun media-alan, esimerkiksi lehtikustantajien, investoinnit luotettavaan sisältöön tulevat tunnustetuiksi ja asianmukaisesti korvatuiksi, voidaan myös **disinformaatiota ja muita tekoälyn tuottamia harhoja hillitä** tulevaisuudessa.
- Mikäli **ihmisen roolia** ja **media-alan neuvottelu-, sopimis- ja korvausoikeutta** ei tekoälysäädöksessä tunnisteta ja tunnusteta, on ilmeinen vaara siitä, että tekoälypalveluista on enemmän haittaa kuin hyötyä ammattimaiselle tiedonvälitykselle, inhimilliselle kulttuurille - ja lopulta enemmän haittaa myös vapaalle, demokraattiselle yhteiskunnalle.

medialiitto

Rakennamme suomalaisen media-alan menestystä.